

Cràpules amb talent

«Aquest cràpula és un home amb molt de talent. Neuròleg, pintor, compositor i crític musical, pianista i violinista, dramaturg, periodista, escriptor de contes i un home amb una ambició i amb una energia sobrehumanes. És un malparit, evidentment, però també ho són molts personatges, dels quals no tindriem res més a dir», Arthur Phillips, en la introducció del llibre *The Diary of Géza Csáth*.

CUENTOS QUE ACABAN MAL

GÉZA CSÁTH

TRADUCCIÓ DE DIXON. S. LINGÜÍSTICOS

COL·LECCIÓ «NARRATIVAS EL NADIR», 19

136 PÀGINES

EL NADIR, VALÈNCIA, 2007

L'autor de *Cuentos que acaban mal* gaudeix d'una d'aquelles biografies impagables (amb tots els elements neces-

saris per fer-ne una llegenda), esfereïdores (morfinòman, es va suïcidar després d'assassinar la seua dona) i comprimides (en trenta-dos anys que va viure, va donar mostres evidents d'un talent sense límits formals ni de contingut). El psiquiatra hongarés József Brenner (1887-1919), que firmava amb el pseudònim de Géza Csáth, és un d'aquells casos en què l'autor real (un home d'un nihilisme moral inquietant, de conviccions freudianes i ambicions maleïdes) es fusiona perfectament amb l'autor model dels contes. Quan, corpresos, avancem en la lectura d'aquests contes a la vora de l'abisme, no podem evitar preguntar-nos què hi havia en la ment d'aquell home d'una intel·ligència privilegiada però mancat d'escrúpols i de gens de sentit de la pietat.

Cuentos que acaban mal és una descripció dels racons més foscos de l'activitat humana. Amb un estil directe que no dóna lloc als equívocs, Csáth hi dissectiona les actituds humanes més repulsives o més inquietants; hi descriu la petita humana amb una crueltat esfereïdora. No són contes sanguinolents, i això

és el que els fa més abassegadors. Amb una sola frase, és capaç de semblar la desolació més infinita en la ment del

lector: «*Incluso la escuela resultaba más interesante y divertida, ya que el nuevo maestro, Mihály Szladek –un hombre alto, con cara roja y voz fina– nos mandaba pegar.*» Els personatges de Csáth són gent del carrer, tipus «qualssevol», que obeeixen, en les accions quotidianes, els codis d'honor i de bona educació que dicten els costums europeus més tradicionals. I, tanmateix, el laberíntic cervell humà, quan s'hi combinen sentiments profunds i mancances de tot tipus, els converteix en sàdics sense pietat, xiquets i xiquetes que conviuen amb la crueltat, víctimes i botxins alhora.

El llibre arriba quasi paral·lelament al *Mil cretins*, de Quim Monzó. Per un atzar, els hem hagut de llegir gairebé alhora, cosa que ens ha permès de no haver de descongelar el somriure, de no haver d'expandir un cor comprimit, de no haver de reprendre l'alè. Es tracta de dues obres que, d'una banda, dignifiquen el gènere de la narrativa breu i, de l'altra, són capaces d'exemplificar les ordres que ens mana la part més desconeguda o inquietant del cervell humà.

□ Maite Insa

Una senda invisible

Las maneras de dibujar una ciudad, para quien no la conoce, son múltiples. Alejándonos de los tópicos de libros de viajes, que es una de las intenciones del editor de Media Vaca a la hora de configurar su colección «Mi hermosa ciudad», una de esas maneras puede ser ofrecer un catálogo de personajes relevantes, por diversos motivos, que han nacido y vivido en ella a lo largo de los siglos.

ZARAGOZA

JOSÉ LUIS CANO

COL·LECCIÓ «MI HERMOSA CIUDAD»

180 PÁGINES

MEDIA VACA, VALÈNCIA, 2006

Ellos configuran una «senda invisible»: sus vidas y avatares nos dicen tanto porque han dado lugar a todo aquello que integran el concepto objetivo y subjetivo de la palabra «ciudad», lo material e inmaterial que la constituye. «Prométeme construir una senda que pueda recorrer», cantan los zaragozanos Héroes del Silencio.

José Luis Cano (Zaragoza, 1948), pintor, ilustrador, diseñador gráfico, escritor, una de las figuras más destacadas del mundo cultural zaragozano, nos muestra su ciudad a través de un compendio de ochenta biografías de personajes destacados. El grueso corresponde a los nacidos en los siglos XIX y XX. De todos ellos, sólo cuatro son personajes vivos y sólo una de esas biografías no ha sido realizada por el autor: se trata de la suya propia.

El libro, en formato cuadrado y a dos tintas, se inicia con una frase contun-

dente: «En el principio fue el cierzo», elemento definidor de Zaragoza por antonomasia (quienes hemos vivido allí lo corroboramos). Le sigue un despliegue de personajes, célebres unos y populares otros, encabezados por la virgen del Pilar: Francisco de Goya (que excepcionalmente posee dos entradas), Santiago Ramón y Cajal, Palafox, Fernando el Católico, la pianista Pilar Bayona, nexos de unión de algunos personajes, la lexicógrafa María Moliner, el escritor Baltasar Gracián o el cineasta Luis Buñuel comparten ciudad con Dominguito del Val, San Lamberto, Santa Engracia, mártires; con María Ráfols o Agustina de Aragón, heroínas; con Miguel Pellicer, Marisica, Pedro Díaz Layas, personajes populares. Las biografías son breves pero de largo recorrido y contienen anécdotas poco conocidas, en el caso de personajes relevantes, acontecimientos, gestos, rebeldías... que definen a los biografiados enteramente. Son casi decantaciones químicas, síntesis magistrales de su trayectoria vital.

La enumeración no sigue un orden cronológico (visible en el índice), pero los personajes están relacionados por un elemento que funciona a modo de testigo: un nombre, una conexión familiar, una profesión, un objeto, un espacio o lugar. Descubrir durante la lectura qué es aquello que relaciona

a un personaje con el anterior y el que le sigue se convierte en un juego: ¿qué conexión puede haber entre la figura de Avempace y Alfonso el Batallador? Puede ser su grandeza. Sólo que en cada caso la grandeza es de distinto calado: si en el primero es sinónima de agudeza e inteligencia, de sabiduría, en el segundo lo es de valentía y magnitud (la de su estatua en un parque zaragozano). Es una obviedad decir que el humor se esconde en muchas descripciones. En otras, endulza la tragedia inherente al personaje.

Las ilustraciones que acompañan a cada biografiado poseen un carácter predominantemente gráfico, donde destaca la línea sencilla y contundente.

Ellas, además, ofrecen una narración paralela y complementaria, oculta, que provocan, en algunos casos, un cierto halo de misterio (¿Por qué esa mirada triste en María Teresa de Vallábriga? José Luis Cano utiliza en este caso como referente uno de los cuadros que de ella hiciera Goya en 1783 en Arenas de San Pedro); en otros, auténtica hilaridad, como la correspondiente a Ramón Pignatelli, cuyo gesto es cercana traducción de las palabras latinas inscritas en la fuente de los Incrédulos, obra levantada bajo sus auspicios.

□ Ana Isabel Caro

Certesa de la incertesa

Una breu història, potser d'amor, demostra el talent de Jordi Pastor a l'hora de retratar unes hores d'existència quotidiana en la vida de dos desconeguts i dotar-les d'una transcendència estranya i intangible.

ENCUENTRO

JORDI PASTOR

COL·LECCIÓ «SOLYSOMBRA», 47

64 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, ALACANT, 2007

El contrast, ja des de la portada, es produeix entre una persona que sembla esclavitzada per la quotidianitat (el novel·lista d'èxit Pedro Sanblás, que ha signat un *best-seller* titulat *Los pilares del código*, que ell mateix s'encarrega d'acabar-nos a mitjan camí que «Es una mierda»), i una altra que sembla condemnada a perdre-la (Gina, una jove que al començament del relat descobreix que al barri d'Horta, on viu, acaben de quedar destrossats diversos edificis amb motiu de les obres del metro, un esdeveniment que tingué lloc en realitat, tristament, l'any 2005 a Barcelona, i que va dur diverses persones a perdre les seues llars de manera tan inexplicable com vergonyosa).

Allò que desencadena la trobada entre tots dos personatges és el fet que ell –en el detall més aparentment injustificable del relat, però que en qualsevol cas podria haver ocorregut també de totes maneres– ha somniat amb el número de telèfon d'ella, i li telefona justament quan va pel carrer i es troba, de tots els llocs possibles, passant pel costat d'un banc on ella seu, torturant-se per la incertesa davant la possibilitat d'haver-se quedat sense casa. A partir d'aquest moment, que sembla propi de Paul Auster per la ominosa presència de l'atzar –precisament un dels autors, juntament

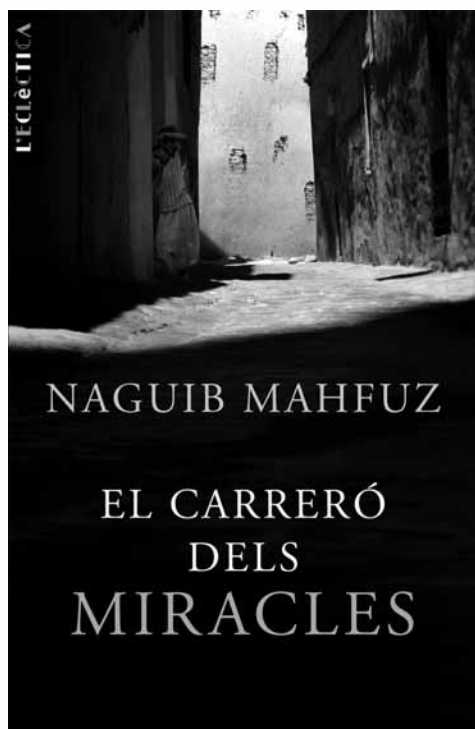
amb David Lynch, que cita Miguel Ángel Barral al text que clou l'àlbum–, es desenvolupa una peripècia que podria ser quotidiana, però que sembla impregnada d'un alè metafísic i fatal que la condueix a un desenllaç tan fatídic i inexplicable com enlluernador. El fet és que Gina no haurà perdut la seua casa, però alguna cosa terrible passarà, en tot cas, i gairebé ens semblarà escoltar els engranatges del destí en acabar la lectura, malgrat que no haja passat res que no podria haver ocorregut sense que hagueren intervingut igualment.

D'altra banda, resulta increïble que fins i tot en una història tan plena de subtileses i capaç de manejar amb tanta elegància les vides corrents hi haja errors tan grossos com «¿*Qué voy ha [sic] hacer?*» (p. 36) o «*Alguien te hubiera hechado [sic] una mano*» (p. 43). No obstant això, el fet que al final *Encuentro* deixi la mateixa sensació que alguns dels millors contes de Raymond Carver –textos excepcionals que pràcticament cap còmic, *slice of life* o no, m'havia recordat fins ara– demostra que, encara que els errors tipogràfics semblen ja un mal endèmic de la indústria editorial espanyola, hi ha coses més importants en aquesta vida i en aquesta mort.

□ Felip Tobar

El carreró dels miracles

En un carrer estret i lúgubre del Caire hi conviuen els seus veïns bregant contra la pobresa i la rutina. Sobre ells planeja una tristor que de tant en tant s'esvaeix per deixar pas a les engrunes d'un àpat que tots volen reparar-se, la guerra; però la seua batalla va molt més enllà: resignar-s'hi o fugir-ne.

EL CARRERÓ DELS MIRACLES

NAGUIB MAHFUZ

TRADUCCIÓ D'ISAIES MINETTO I JOSEP FRANCO

COL·LECCIÓ «L'ECLÈTICA», 140,

314 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2007

Naguib Mahfuz (el Caire, 1911-2006) és un dels cronistes que amb més llum, realisme i sentit crític ha parlat en les últimes dècades de l'Egipte contemporani. *El carreró dels miracles* és, en aquest sentit, una de les seues obres que millor s'apropa a aquest retrat, una faceta que ja va iniciar en els anys cinquanta amb novel·les com *El lladre i els gossos*.

Defensor de la llibertat d'expressió, del laïcisme i de la convivència entre cultures, Mahfuz és, a hores d'ara, el primer i únic escriptor en llengua àrab guardonat amb el premi Nobel. Així doncs, i sempre des del compromís amb el seu poble, aquest autor ha sabut denunciar en la literatura la pobresa, la intolerància, la contradicció i la resignació sota les quals viuen gran part dels àrabs, i en especial, les dones.

Una actitud crítica, però serena, és, sens dubte, el que li ha donat peu a narrar amb versemblança i humor situacions

clarament sòrdides, dignes de la millor crònica literària. És així com van néixer les històries múltiples i corals d'aquesta novel·la, viscudes tant per individus de classes populars de la petita burgesia, com per espellifats, o rics *macarres* sense escrúpols.

Veïns, amics o clients, tots ells configuren un aparador força embriagador de dotze personatges amb històries ben diverses de contar, on cadascun manté una relació peculiar amb el seu barri. En realitat són relats aïllats, però mantenen en tot moment un fil que els embasta: *el carreró dels miracles*.

Ben mirat, tenim al davant un conjunt de vides marcades per dues dualitats: la resignació o l'ambició, la tradició o la modernitat. Tots aquests són sentiments ben presents entre un veïnat que viu una doble vida: una privada darrere de les portes i les finestres, i una altra de pública al carrer, al café i a les places. Dues esferes, però, que de tant en tant traspassen els llimdars i allò que succeeix a casa arriba al carreró i viceversa.

Tot i així, trencar les normes és gairebé una ofensa impensable. L'obediència als costums i als homes savis, i un masclisme arrelat en els seus comportaments fan d'aquesta societat un món on l'heterodòxia pot dur conseqüències molt negatives. Tant és així, que quan quel-

com intenta prosperar al marge de la tradició –siga com siga– la fortuna li gira la cara i acaba pagant bé amb la dignitat, bé amb la vida mateix.

Però a pesar de ser tan sòrdida i enganyosa, la misèria d'aquest carreró està curulla de vida perquè l'atmosfera creada per Naguib Mahfuz en *El carreró dels miracles* il·lumina un món enfosquit al que encara li queda una esperança.

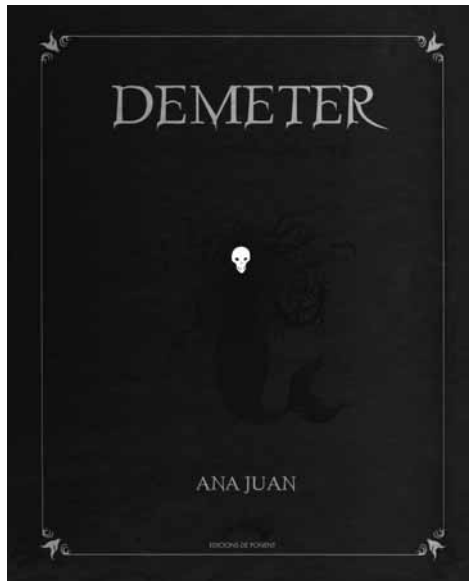
És en aquest terreny on el novel·lista àrab ha creat una literatura que s'arrapa a la pell de la realitat més pròxima sense abandonar els valors universals de tota condició humana.

□ Lourdes Toledo

Viatge al·lucinant

Edicions de Ponent enceta una nova col·lecció dedicada a «oferir-nos les pors més personals d'alguns dels millors dibuixants contemporanis». S'obri amb un títol d'Ana Juan, que ja signà l'extraordinari *Snowwhite*.

DEMETER. CUADERNO DE BITÁCORA

ANA JUAN

COL·LECCIÓ «EL CUARTO OSCURO», 1

96 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, ALACANT, 2007

Enlluernada per Bram Stoker, autor de *Dràcula* i únic destinatari de la dedicatòria inicial de l'obra, Ana Juan efectua una recreació visual dels passatges de la novel·la en què el vampir abandonava les seues terres per viatjar «de Varna a Whitby», a bord del vaixell anomenat *Demeter*, on la tripulació en sofria les conseqüències amb avatars diversos. En principi em feia por que s'utilitzara el nom de Bram Stoker en va, ja que és la sensació que sovint produeixen certs productes oportunistes que, justament sota el pretext de la fidelitat a l'autor i a l'obra originals, han fet coses completament irrespectuoses amb tots dos. Tanmateix, després d'una acurada introducció de Felipe Hernández Cava –director d'aquesta nova col·lecció– en què se'ns relata amb concisió admirable la dissortada vida de l'autor d'origen irlandès, ja no ens queda cap dubte que ens trobem amb un producte molt més acurat que la mitjana. Ho certifiquen igualment la cuidada atmosfera dels dibuixos i dels textos en general, començant per detalls tan curiosos com els diversos papers utilitzats –els semi-transparents inicials i finals semblen evocar recursos cinematogràfics amb gran eficàcia, i el qui haja vist l'àlbum ja sabrà què vull dir–; és la peculiaritat d'un estil que juga sovint més amb

allò invisible que amb allò visible, o amb el retrat de les sensacions més que no pas de la realitat. La mateixa autora ja va demostrar amb *Snowwhite* (un còmic ressenyat al número 6 de *Lletres valencianes* per Teresa Villarroya), una impressionant habilitat per a il·luminar relats més o menys coneguts amb una innegable idiosincràsia (i amb una personal obscuritat). Potser això li va dur el reconeixement del premi al millor llibre il·lustrat en llengua castellana de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de l'any 2001, però fa més anys encara que l'empremta de l'autora ha fet la volta al món en il·lustracions que es poden veure en portades com la d'un disc de Joe Cocker o les de la publicació *The New Yorker*. Amb una fascinant habilitat per a crear atmosferes, capaç de dominar la planificació visual com ben pocs, Ana Juan torna a demostrar amb *Demeter* un talent fora de qual·sevol dubte.

□ Felip Tobar

Comportamientos humanos

Un libro como los de antes, donde cada paso en su ejecución es una profesión de amor al objeto en sí. Un objeto que despierta la predisposición de los sentidos con sólo ejercer el tacto y, después, la mirada: primero a su exterior; después al enigmático interior. Un interior que nos despliega todo un mundo de personajes y situaciones, indicios de las dudas e inquietudes del autor.

CUENTOS DE LA ESTRELLA LEGUMBRE

JAVIER OLIVARES

COL·LECCIÓ «GRANDES Y PEQUEÑOS», 116 PÁGINAS

MEDIA VACA, VALÈNCIA, 2005

Es lo primero que destaca de *Cuentos de la estrella legumbre*: lo bien editado que está.

Cuentos de la estrella legumbre recoge setenta y siete cuentos de Javier Olivares (Madrid, 1964, ilustrador en prensa, revistas y publicaciones infantiles –suyas son las ilustraciones de *Los niños tontos* de Ana María Matute, editado por Media Vaca y merecedor del Premio al Mejor Libro Ilustrado Valenciano en el año 2000–, autor de cómics y de animación, escritor), aparecidos de manera dispersa en diversas revistas españolas desde 1990: *Krazy Comics*, *El Pregonero*, *El Fingidor*, *Ganadería Trashumante*, *Idiota y Diminuto*, *Recto y Tos*. Una primera recopilación de estos cuentos se publicó en 2001 en *La Caja Negra* de editorial Glénat. La actual edición de Media Vaca incluye la

totalidad de los mismos más inéditos y bocetos de algunos de ellos.

La historia del faquir Pedro Offenbach abre y cierra un libro (lo que le dota de un cierto halo de unidad) constituido por historias diversas (por su argumento, protagonistas, alcance y profundidad) que son un catálogo de comportamientos humanos donde predomina la visión negativa, el posicionamiento hipócrita y a la defensiva, el lado más triste del yo, de tintes muchas veces paranoico. Un catálogo de seres que ya no saben vivir en armonía y caminan hacia la destrucción. El determinismo, que tantas páginas necesitó en la novela decimonónica, reaparece, breve y conciso, en algunos relatos. Los *Cuentos de la estrella legumbre* debemos leerlos como auténticos cuentos que son: algunos próximos a una poética plagada de complejas y personales metáforas que provocan una ciertamente difícil accesibilidad, de tan crípticas y enigmáticas; otros, con una estructura narrativa completa (a pesar de la brevedad): el grueso de la historia está implícita, lo que les acerca al concepto de microrrelato:

«Recuerdo mi futuro.

Y no se parece nada a este presente por el que vago titubeante» (Cuento 43).

Los hay que son dignos herederos de la narrativa de tradición oral.

Cada cuento de la estrella legumbre ocupa una página donde texto e imagen (en muchas ocasiones solo una) son un todo indisoluble («Soy partidario de la ilustración no redundante, que completa, que amplía» opina Olivares en una entrevista). La variedad de propuestas gráficas es muy amplia (aunque se observa una tendencia a la estética expresionista), reflejo del amplio registro imaginativo y creativo del autor, de su necesidad de experimentación, y de la libertad que le ofrece el formato elegido. Esta circunstancia también facilitó la colaboración de amigos en algunos cuentos, bien en su redacción o en la propuesta de ilustración (algunas brillantes, otras absolutamente prescindibles).

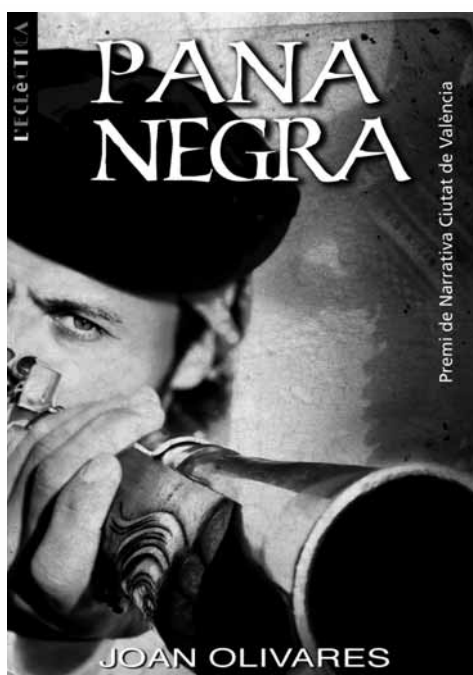
El resultado final es un libro con cierto aire compacto, sí, aunque distingamos diferentes alturas, y en donde se observa una maduración argumentativa, apreciable en las historias surgidas a partir del 2000: la influencia de los años y la experiencia catalizan una mirada cargada de conocimiento y, finalmente, de comprensión.

□ Ana Isabel Caro

Un bandoler valencià de llegenda

Basada en una llegenda popular encara coneguda i transmesa de pares a fills a la Vall d'Albaida, *Pana negra* conta la història d'un dels bandolers valencians més admirats i temuts del segle XIX.

PANA NEGRA

JOAN OLIVARES

PREMI DE NARRATIVA «CONSTANTÍ LLOMBART», 2006

COL·LECCIÓ «L'ECLÉCTICA», 141, 244 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2007

Joan Olivares acaba de publicar *Pana negra*, obra amb la qual va ser guardonat l'any 2006 amb el Premi de Narrativa Constantí Llobart Ciutat de València.

No és la primera vegada que l'escriptor d'Otos fa una novel·la sobre un personatge històric. En *Vespres de sang* i *L'estrep* l'autor ja havia recorregut a aquesta mena de personalitats històriques. Personatges que li serveixen per a novel·lar, per a fer ficció a partir de la llegenda. La fórmula, en el cas d'Olivares, és sempre la mateixa: a partir de les dades històriques que ens han pervingut fins als nostres dies –gràcies a un treball de documentació rigorós, d'indagació en arxius i de repàs bibliogràfic sobre un personatge històric per part de l'autor– i de les *històries* que ens han estat transmeses oralment, per via popular, Olivares reconstrueix un mosaic que fins al moment es trobava dispers, descontextualitzat, fragmentat en mil bocins desordenats, parcialment conservats. És aquesta la matèria primera de l'escriptor de la Vall d'Albaida.

En el cas de *Pana negra*, Olivares, segons ha confessat recentment en més d'una entrevista, la distància entre les dades històriques i la llegenda popular és insinificant, és a dir, que llegenda i histò-

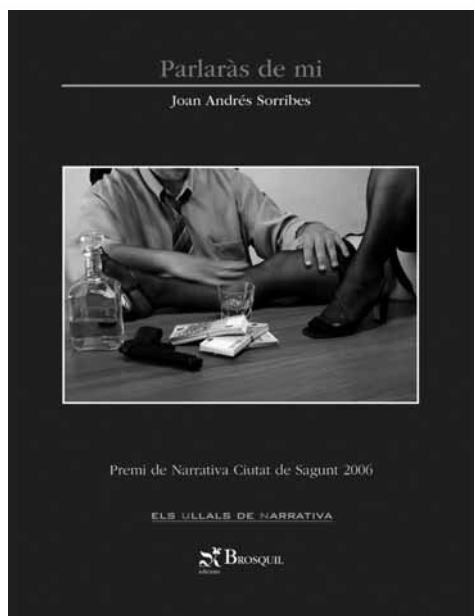
ria coincideixen quasi fil per randa, la qual cosa fa encara més creïble i fascinant la figura del personatge de la novel·la. Però qui era aquest personatge que inspira *Pana negra*? Qui era Marià Seguí i Calatayud, més conegut com el Gatet d'Otos? La novel·la de Joan Olivares ens ho explica clarament. El Gatet d'Otos fou un bandoler del segle XIX que es va fer famós, sobretot, a les comarques valencianes de l'Alcoià, el Comtat i la Vall d'Albaida, tot i que la llegenda –i també la documentació de l'època– testimonia que el seu radi d'acció va arribar fins a Sierra Morena. Però el més extraordinari d'aquest roder valencià és que inspirava l'admiració i l'adhesió quasi incondicional del poble, fins i tot entre les seues víctimes, possiblement perquè les seues accions delictives es devien sempre a una *raó* que, sense justificar-les, les explicava amb solvència: la major part de les malifetes del Gatet d'Otos responien a una causa justa, una *raó* que s'alienava amb les necessitats del poble menut, pobre de solemnitat i subjugat a l'esclavatge a què era sotmès pels amos. Un altre element que va contribuir a enfortir la llegenda del Gatet d'Otos fou la seua habilitat per escapolir-se de la Guàrdia Civil, de l'autoritat, d'esmunyir-se del setge dels seus perseguidors. La seua agilitat física i mental va engrandir, més encara, la figura d'aquest heroi popular. L'admiració i l'adhesió incondicionals entre la seua gent arribà fins al punt que

un dels més prestigiosos advocats de l'època, Antonio Aparisi y Guijarro, va voler intercedir per ell: el va defensar i va aconseguir que li permutaren la pena capital per la cadena perpètua. El cas del Gatet d'Otos és el de l'heroi que aglutina o personifica les demandes dels pobres –una espècie de Robin Hood valencià–, un personatge temut i admirat alhora, una llegenda que encara ara, en l'època de la uniformització, es transmet de pares a fills a la Vall d'Albaida, i qui sap si encara més enllà. L'encert d'Olivares rau a fer servir aquest material històric dispers per fer-ne una novel·la. Així, el protagonista passa de la llegenda popular a la literatura, i amb això s'assegura una altra manera de perdurabilitat en el temps, ja que d'ara endavant les possibilitats que aquella llegenda siga transmesa de pares a fills seran cada vegada més insòlites. Un altre encert d'Olivares a l'hora de novel·lar la història del Gatet d'Otos és la manera com estructura la novel·la. L'autor combina amb mestria i amb calculada dosificació els materials històrics –cròniques periodístiques i documents juridicoadministratius de l'època– amb la narració. Tot plegat fa d'aquesta novel·la una història atractiva, lingüísticament impecable, molt interessant des del punt històric i etnogràfic, imprescindible per a la coneixença d'un temps i d'una època nostres no tan remotes.

□ Juli Capilla

Orfes de documents

Joan Andrés Sorribes, escriptor que fins el moment havia usat el seu potencial narratiu per a la novel·la històrica rural, canvia de registre en aquest relat que xafa de peus a terra en la actualitat més recent, amb crues històries de «ciudadans del món», eufemisme dels immigrants sense papers.

PARLARÀS DE MI

JOAN ANDRÉS SORRIBES

COL·LECCIÓ «ELS ULLALS DE NARRATIVA»

247 PÀGINES

EDICIONS BROSQUIL, VALÈNCIA, 2007

El Club Tropicàlia és el principal lloc on se succeeixen els fets d'aquesta novel·la i que s'emmarca dins d'un altre escenari perfectament reconeixible en la nostra geografia costera valenciana. L'argument se centra en aquells immigrants vinguts a la recerca de millorar la seua vida i que, tanmateix, com els peixos menuts, van a parar a la panxa del peix més gros. Són personatges enxampats en la seua situació, com en un parany; així ho reconeix un d'ells, en lamentar-se de «no poder desempallegar-se de la vida que m'han tirat a sobre el món i les circumstàncies». Són els desfavorits d'una societat on uns quants membres posen preu al cos i, fins i tot, a la voluntat humanes. Personatges esclavitzats pel deute, víctimes d'una compra-venda a mans poderoses que no dubten a exercir el seu poder per tal de seguir sent el peix gros que es

menja el xicotet i on no tenen cabuda l'honradesa ni els escrúpols.

Potser per aquest aïllament social que troben els personatges, l'autor ha triat estructurar la novel·la en múltiples veus: cada un roman tancat en un capítol, on fa sentir la seua veu en primera persona. Hi ha un interessant treball de llenguatge així com d'empatia a l'hora de ficar-se en les sabates de cadascú d'ells i d'elles. D'altra banda, l'autor s'ha assegurat de crear un ambient narratiu escaient al club amb abundants escenes de sexe, i ho fa amb un llenguatge tan plàstic que faria traure els colors fins i tot a un *maiqueljacson*.

És, en definitiva, un relat versemblant que, pel fet de tindre base real, evidencia des de la primera fins a la darrera línia que la nostra societat encara és lluny de la justícia social, en general i de l'igualitarisme, en particular. «No seduïm ningú que no vulga ser seduït, són els homes que ens prostitueixen!», diu la dona que gestiona el bordell.

Reconeixem fàcilment els escenaris de la costa de la Plana per les referències a la indústria de la ceràmica i al conreu decadent de la taronja. Els ambients intrigants d'empresaris sense escrúpols ha estat tractat amb èxit per altres autors valencians. *Parlaràs de mi* calca circumstàncies i fets de la realitat del carrer

i, conscient o inconscientment, incorpora una denúncia que pot emascarar-se sota el qualificatiu de «realisme social»; però no és fàcil etiquetar la novel·la perquè té molt de relat psicològic i, tot plegat, emana l'ambient, quasi cinematogràfic, d'una novel·la negra on no hi ha frivolitat o desig de destapar culpables, sinó uns fets narrats. Ni més ni menys. Fets amb què el lector ensopega, potser perquè l'autor real vol que cadascú faça seus per tal de continuar parlant-ne. Vol encetar un diàleg, que el lector s'hi interesse i hi intervinga? Tal volta vol que deduïm que no podem comportar-nos com si fórem «estrelles llunyanes de mirada indiscreta» davant la foscor d'uns desprotegits mancats de documentació.

Entre les reflexions que J. Andrés Sorribes deixa caure de tant en tant, hi ha la tesi de la tercera revolució en boca de Pasqual *Panxabruta*: «Home, està ben clar [...], l'emigració donarà drets als morts de fam de tot el món! O no són ells els pàries de la terra? Ja t'ho dic, és la tercera revolució!» Mentrestant, són orfes del món, mancats de pàtria, de llibertat, d'ideologia («de cintura per avall no hi ha ideologia», sentim dir a un dels personatges), de fe, d'opcions... Parlem-ne, doncs.

□ Isabel Marín

Les ambicions confuses

Les desgràcies de persones corrents, la incertesa de la vida humana, fan el tema d'aquesta novel·la. La seua força dramàtica (l'experiència de les víctimes de l'horror de la dictadura franquista o dels militars argentins) es dilueix entre elements acumulats però que no lliguen.

EL TANGO DE L'ANARQUISTA

ALBERT HERNÁNDEZ I XULVI

PREMI «ENRIC VALOR DE NOVEL·LA» 2005

COL·LECCIÓ «L'ECLÉCTICA», 130

176 PÀGINES

EDITORIAL BROMERA, ALZIRA, 2006

Albert Hernández (Catarroja, 1942) és un autor experimentat, amb vint anys de trajectòria literària en què destaca la seua producció narrativa. Ací pretén retratar l'univers dels derrotats i exiliats, als que els poders opressors no permeten trobar una pau estable. Ja s'havia capbussat en les frustracions i els sacrificis obligats per a la població desafecta a la victòria militar franquista, però en *Temps de fang* els protagonistes pertanyien a l'exili interior i, a més, era una novel·la millor resolta. La història d'*El tango de l'anarquista* pretén abastar cinquanta anys de la vida de Sebastià Herrando, a partir de la seua eixida des del port d'Alacant com a fugitiu i perdedor de la guerra d'Espanya. A bord del vaixell *Neuquén* arribarà a Argentina, acompanyat de Daniel Pont, per tal de reconstruir-hi la seua vida. D'immediat coneixerà Sonia, l'amor que el farà feliç al llarg de

vora tres dècades de les quals no trobem més notícia que el naixement de la seua filla Adela. L'autor obri un bon grapat d'expectatives que no conclou, que queden esfilagarsades i hipotequen l'atenció del lector.

L'autor ha estat premiat en nombroses ocasions, i rep el suport d'un públic considerable. Aquesta novel·la va rebre el premi Enric Valor de l'Excel·lentíssima Diputació d'Alacant, i evidentment el jurat disposarà de les seues raons, però jo no les he pogudes copsar. Com a lector, aquest llibre m'ha provocat desconcert i, de vegades, impaciència. Sembla que l'autor ha sigut traït per les ganes de ficar al paper massa coneixements dispersos i, al meu parer, no ha reeixit.

El desenvolupament de la narració resulta confús, amb digressions que no queda gens clar quina aportació han de deixar al conjunt, detalls anecdòtics que no van enlloc, que no encaixen en cap direcció argumental que les pugua absorbir. Per això moltes pàgines semblen embullades de fullaraca. Així, els personatges resten en un besllum en què no acaben de definir ni el seu caràcter ni el seu impuls vital. Vénen i van ferits per la poca credibilitat, perquè la seua acció no fonamenta les afirmacions que els dedica l'autor. Com si la veu narrati-

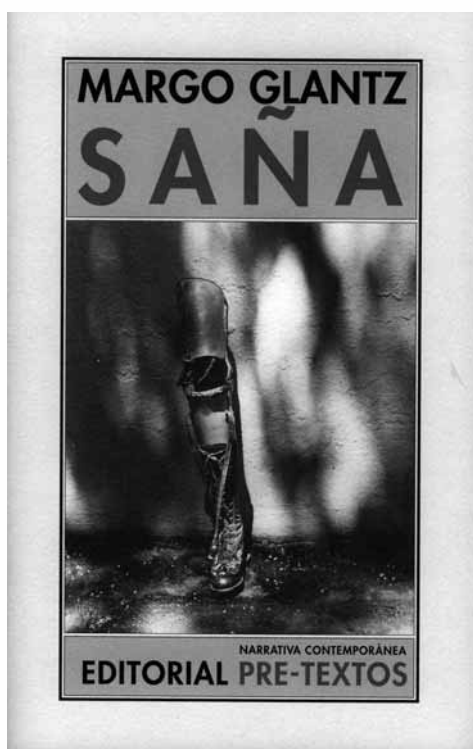
va, malgrat ser omnipresent, badara quan ha de reforçar un sentit comú, un fil compartit i una jerarquia d'interessos. O pren un protagonisme excessiu, perquè ens vol explicar el que hauríem de veure fer als personatges. Potser la causa és el pes dels records respecte a l'acció actual, o la descompensació entre les reaccions que causen (per què venjar-se de qui provocà la mort dels pares fa cinquanta anys i no dels responsables de la desaparició de la filla fa deu?, quina ferida està més oberta, quina cou més?), o l'aparició de qüestions tacades d'inanitat (Daniel i el seu amor per Sonia, el ludòpata i la tarambana d'Alacant, el militar torturador que furta un nadó). Una novel·la que tenia diferents opcions amb les quals podria haver assolit una consistència i un nervi que finalment queden diluïts. Llàstima, una oportunitat perduda. Almenys per a mi.

□ *Eduard Ramírez*

Un auténtico despiece

La escritora mexicana Margo Glantz reúne diversos textos en torno a diversas temáticas con una (supuesta) vinculación en común: la saña. Los restos de una carnicería, en cualquier caso, desperdigados a lo largo de sus páginas.

SAÑA

MARGO GLANTZ

COL·LECCIÓ «NARRATIVA CONTEMPORÁNEA»

244 PÁGINES

PRETEXTOS, VALÈNCIA, 2007

El texto con que se abre este libro recoge la definición que del término «saña» recogiera don Sebastián de Covarrubias en su *Tesoro de la Lengua Castellana* de 1611: «Saña vale por furor y enojo, del nombre latino insania, perdida la in como la perdió la palabra sandio; o del nombre sanna, -ae, que vale ronquido o bufido, porque el que se ensaña da muestra con estos accidentes señalados en las narices, las cuales se le hinchan y echan de sí el aire con violencia de saña. Dicese, sañado y ensañarse».

La lectura continúa con breves textos en los que el lector, como es obvio, busca toda relación con el término, con ese tema, la saña, que debiera ser el hilo conductor. Sin embargo, nada es evidente en estas páginas. Esos breves textos que en apariencia nos parecen inconexos, como reunidos al azar en un cuaderno de notas, toman, eso sí, ciertos pretextos o subtemas (porque en el fon-

do de todo ello subyace, o así lo parece, el tema principal) para su desarrollo que van desde capítulos en las vidas del «maldito» Arthur Rimbaud, del compositor Alessandro Scarlatti o del pintor Stanley Spencer a comparativas tan sorprendentes como las que lleva a cabo entre verbigracia la modelo de pasarela Cindy Crawford y el pintor Lucien Freud. Notas que dan pie a la reflexión a su autora sobre, por ejemplo, hombres que orinan contra la pared de la sinagoga de Florencia, las sandalias de las antiguas romanas y los zapatos de un tal Blahnik, etc. con pequeños relatos entrecruzados de corte literario, de lo más variado y en las que el narrador nunca es el mismo. Constataciones, también, sobre cuestiones sobradamente conocidas sobre el piano de Glenn Gould y su excentricidad, el pánico de Francis Bacon a enfrentarse al retrato del papa Inocencio X, etc. Cosas que uno tiende a conocer mejor a través de los historiadores del arte como David Sylvester o musicólogos como Kevin Bazana. Conclusión: todo esto no se entiende sin la idea de una carnicería como resultado de la saña con que el hombre contemporáneo despieza referencias. Hay cosas difícilmente comprensibles del texto (más allá de su grado de experimentación en la estructura y su abstracción temática). Por ejemplo, tilda a

Marcel Proust de «cruel» (ninguno de sus biógrafos –Tadié, Painter o Diesbach– ha hecho referencia alguna a ello); dice de Alessandro Scarlatti que es un compositor «casi olvidado hoy» (cosa que no es cierta: como muestra sirva la discografía más reciente, con recuperaciones brillantes como la «Griselda» de Jacobs) y que era un «tirano» con su hijo, como si eso aportara algo al relato que va tejiendo.

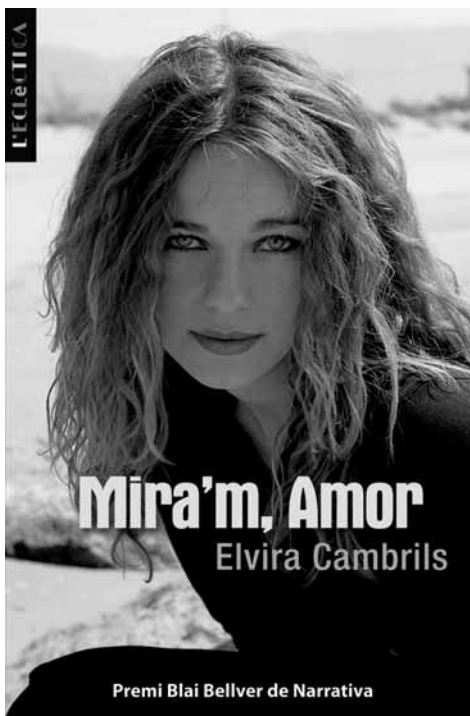
Sobre la autora, cabe decir que nació en Ciudad de México en 1930 y que tiene tras de sí un voluminoso currículum que incluye títulos de libros como *Durmientes ballenas azules*, *Zona de derrumbe*, *Historia de una mujer que caminó por la vida con zapatos de diseñador* o *Las mil y una calorías*, novela dietética.

□ Rafa Martínez

El viatge de la literatura

Els viatges i la literatura són l'eix central al voltant del qual giren les narracions d'Elvira Cambrils. Amb la llum encara potent i suggestiva que emanen els poemes èpics clàssics i les narracions mitològiques, l'autora il·lumina les contrades marítimes del sud d'Itàlia i aconsegueix palesar les petjades del passat històric en el rostre del present a través de les diferents narracions de *Mira'm, amor*.

No és casualitat que Elvira Cambrils triu *L'Odissea*, d'Homer, com un dels principals referents literaris de les seues narracions. No es tracta només d'una mera coincidència geogràfica entre els paratges pels quals va transcórrer el viatge d'Ulisses i el dels personatges que poblen les narracions de *Mira'm, amor*. De fet, si en la literatura universal hi ha un viatge literari per excel·lència, no hi ha dubte que aquest és el que va fer Ulisses. Però no hem de reduir les aventures d'Ulisses o les narracions de *Mira'm, amor* a simple literatura de viatges. Al capdavall, què és la literatura de viatges? És que, potser, a més del viatge, diguem-ne real, no s'inicia un viatge interior en l'ànima d'Ulisses o en l'ànima de qualsevol viatger? Si és així, quan parlem de literatura de viatges, no hauríem de referir-nos només als dife-

MIRA'M, AMOR

ELVIRA CAMBRILS

PREMI «BLAI BELLVER DE NARRATIVA»

COL·LECCIÓ «L'ECLÈCTICA», 142

209 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2007

rents paisatges que recorren els viatgers, sinó, més aviat, a l'empremta inesborrable que aquests paisatges deixen en la seua ànima, i en la nostra, la dels lectors. Kavafis ho explicava a la perfecció en el seu bell i conegut poema «Ítaca». I justament això és el que trobem en *Mira'm, amor*. No hi trobem només persones que viatgen, hi trobem també les històries personals que els viatgers arrossegueu en les seues maletes i motxilles, històries que, inexorablement, entren en contacte amb les diferents històries que el pas del temps ha anat deixant en el fons dels paisatges pels quals transiten, històries que, a poc que gratem en l'ànima dels paisatges, van fent acte d'aparició com si es tractaren de les successives capes d'un palimpsest. Es tracta, per tant, d'un encontre –unes vegades premeditat i unes altres fortuït– entre la història del paisatge i la història personal del viatger, un encontre que modifica substancialment totes dues parts, paisatge i viatger, gràcies a l'acció il·luminadora, en aquest cas, de la literatura. Unes vegades seran els poemes èpics homèrics els qui proporcionen al lector la clau per obrir el pany de la lectura; unes altres, les obres de Carlo Levi, d'Alexandre Dumas, de Leonardo Sciascia, de Wilhelm von Gloeden, de Marcello Padovani, de

Luigi Pirandello o d'Andrea Camilleri. Tant se val, la literatura, d'una forma o d'una altra, sempre hi és, tot i que no en totes les narracions exerceix una influència per igual. Al costat de narracions com «Enllà d'Èboli», «La cova de la nimfa», «La roca i el mar», «Escil·la» o «Caribdis», amb una clara influència literària, en trobem d'altres com «Quan bufa el *sirocco*» o «Un cas molt delicat», en què la influència literària és més aviat marginal –totes dues narracions recorden el millor humor del Fellini d'*Amarcord*. És en aquestes narracions en què l'autora bandeja una mica més les constants referències literàries on aconseguix els millors resultats. Menció especial mereix, en aquest sentit, «La pel·lícula d'una nit d'estiu», narració molt pròxima als plantejaments del realisme màgic amb què l'escriptora clou el llibre i que, al meu parer, és la de millor qualitat de tot el recull. És evident que mantindre un nivell excel·lent durant tot un recull no és tasca fàcil, però l'autora ho aconseguix amb escreix en les poques narracions de caire humorístic i fantàstic en les quals el component mitològic i històric és relegat a un segon pla.

□ Salvador Ortells Miralles

Biografía novelada de Séneca

Esta ficción sobre la figura de Lucio Anneo Séneca, filósofo y senador romano del siglo I d. C. nacido en Córdoba, sirve también al autor para perfilar la historia parcial del imperio que le tocó vivir al protagonista entre los límites de Tiberio y de Nerón, así como para recordar aspectos de la historia antigua, la filosofía estoica o la arquitectura fúnebre egipcia no por conocidos menos sugerentes.

SÉNECA. EL CAMINO DEL SABIO

FERNANDO LILLO REDONET

COL·LECCIÓ «AVATAR»

208 PÁGINES

EDITORIAL DIALOGO, VALÈNCIA, 2006

Fernando Lillo Redonet entrega con esta *Séneca. El camino del sabio* su tercera novela. Tras la aparición de *Teucro, el arquero de Troya* (2004) y *Medulio. El Norte contra Roma* (2005), también ambientadas en la sociedad antigua, en esta ocasión y año 2006 Fernando Lillo elige la figura de Lucio Anneo Séneca, la más relevante del estoicismo tardío, para recordarnos su vida y obra, así como para trazar una historia de la época imperial del siglo I d. C. El volumen recoge también una cronología de la historia romana del año 2 al 65, fechas del nacimiento y muerte del filósofo cordobés, así como una selección por temas de sus textos.

Acaso la vena más literaria de la vida de Séneca fue la contradicción vivida entre los principios estoicos en que se educó, tendentes a la serenidad de espíritu,

la indiferencia por los bienes exteriores, la frugalidad en la mesa, el elogio de la pobreza o la severidad moral, con las pasiones que impulsaron realmente su existencia, en primer lugar la ambición política, una vez se asentó en la metrópoli imperial e ingresó en la carrera de los honores. El escarnecimiento de sus ideales alcanzó seguramente el culmen al final de su vida, cuando obtuvo grandes riquezas al tiempo que aprobaba en público los crímenes de Nerón. No es este, sin embargo, el prometedor camino dramático elegido por Fernando Lillo, quien admite en una nota explicativa haber tomado siempre el Séneca «positivo», es decir, el de los principios sobre el de las acciones. Al sustraer así del relato el «lobo en el aprisco» que Balzac consideraba necesario para suscitar el interés narrativo, el lector puede echar en falta el elemento dramático de una obra que transcurre por vías más descriptivas que dialécticas, como una serie de discursos alternos a modo de medallones en los muros de un corredor renacentista. Acertadamente dispuesta la narración desde los últimos días de Séneca, cuando este ya intuye la muerte y revisa en primera persona los hitos de su ajetreada vida, este *Séneca* adolece de cierta falta de elaboración tanto en la creación

de situaciones como de personajes. Aun cuando un mayor reposo en la fase de escritura habría beneficiado el resultado final, *Séneca* es una biografía que se lee con agrado tanto por la riqueza material y espiritual que el protagonista extrajo de ciudades antiguas como Roma o Alejandría, cuanto por el uso prudente que hace Fernando Lillo de las hipótesis no confirmadas por la historia (la amistad de Séneca con Filón de Alejandría, su adulterio con Julia Livila, hermana de Calígula, o su papel en la conjura contra Nerón, entre otros). Esta obra resultará de gran interés para quienes quieran adentrarse en la vida y el pensamiento de un filósofo cuyos elevados principios morales terminaron por ceder ante la fuerza corruptora de la capital del mundo.

□ Miguel Catalán

Els déus del segle XXI

Conjugar la ciència i la literatura dóna sovint molt bons resultats. És el cas d' *Andreadòria*, un *thriller* tecnocientífic on el protagonista –un personatge simpàtic, mig *looser* i mig bohemí– aconsegueix reviscolar la seua vida a partir d'una aventura detectivesca relacionada amb la recerca en genètica molecular.

ANDREADÒRIA

PERE PUIGDOMÈNECH

PREMI «VICENT ANDRÉS ESTELLÉS» DE NARRATIVA CIENTÍFICA

COL·LECCIÓ «CIÈNCIA ENTRE LLETRES»

212 PÀGINES

PUUV, VALÈNCIA, 2007

L'esperit científic i l'ànima literària no estan, ni molt menys, enemistades, sinó que en força ocasions és una combinació que dóna com a resultat un treball literari exquisit –només cal pensar en la poesia de Gabriel Ferrater o en la prosa de Martí Domínguez, entre d'altres. És, potser, la construcció d'un pont literari que unisca la ciència amb històries quotidianes, el que més treball costa. Però, ben mirat, la recerca científica i tota l'experiència humana i professional que l'envolta constitueixen un material literari de primera mà.

Tot això, Pere Puigdomènech ho deu tenir ben amant, tal com prova *Andreadòria*, una novel·la de suspens i emocions diverses, on la ciència es mescla amb els negocis, els interessos polítics i els plaers carnals.

Amb alguns moments de poca versemblança, i fins i tot una mica fats, la tra-

ma, però, reuneix la força suficient per mantenir viu i ben viu l'interés dels lectors. És per això que aquesta novel·la mereixia el darrer Premi «Vicent Andrés Estellés» de Narrativa Científica i perquè –entre altres aspectes– apropa el debat científic al voltant de qüestions com els experiments amb animals de laboratori, l'ús de cèl·lules mare embrionàries i els transgènics. Però, segons el meu parer, el més intrèpid i interessant del relat no són les deliberacions científiques –encara que sempre resulten enriquidores per a un generalitzat escàs bagatge científic– sinó les sotragades del Jaume Fàbregas, un geòleg aventurer i viatger, reciclat en consultor científic, que travessa un tràngol financer i sentimental de llarga durada. Així, doncs, quan tot està a punt d'esfondrar-se en la seua vida, en Jaume rep un encàrrec que, si va bé, li podria treure castanyes del foc. Fet i fet, no ho dubta i s'embarca en una recerca que té més de policíaca que de científica. Amb l'excusa de resseguir les passes d'una investigadora nobel, filla d'un industrial ric català que ha estat presumptament segrestada, en Jaume inicia un periple viatger que el du mig embogit d'un despatx a un altre, i el transporta finalment al continent americà. Allà, fent-se passar per periodista i grà-

cies a un colp de sort, s'entrevistarà amb un esnob de la ciència, un tipus petulant d'aquests que es creuen Déu. I és aquí on l'autor aprofita el curs del relat per fer-ne una reflexió crítica i una caricatura d'aquests nous déus del segle XXI, científics de renom que, tot abusant del seu poder d'influència i la manca d'escrúpols, es pensen amb autoritat suficient per a remodelar el món al seu gust i omplir-se'n les butxaques, que de tot n'hi ha en aquesta vida, com ho prova aquesta novel·la.

Divertida i engrescadora, *Andreadòria* està escrita amb un llenguatge fresc i uns diàlegs àgils i creïbles, on no falten els tòpics més presents en la nostra societat, tractats amb humor i sentit crític.

□ Lourdes Toledo

Històries d'amor a l'art

El veterà Antonio Navarro (Madrid, 1959) signa en solitari un àlbum que, amb una barreja única de la realitat més sòrdida i els mons imaginaris dels millors creadors del segle xx en gairebé tots els àmbits, esdevé una obra enlluernadora per si mateix.

EL TIEMPO ARREBATADO

ANTONIO NAVARRO

106 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, ALACANT, 2007

Creia que no havia llegit res d'aquest autor abans de descobrir que també va col·laborar en la revista *Electroduendes*, publicació dels anys vuitanta que durant la meua infantesa jo seguia àvidament i gairebé religiosament, entre altres de caire semblant, gràcies a la paciència infinita dels meus pares amb els hàbits de lectura d'aquell fill que els havia tocat patir, també entre altres coses. En fi, després d'aquesta introducció, en aparença totalment insubstancial –i en realitat, també–, diré, si encara hi ha algú que vol escoltar-me, el següent: si vostè només pot comprar un còmic espanyol durant tot el dia d'avui, que siga aquest. No, ho dic seriosament. És un del millors que he llegit mai, malgrat que siga espanyol... vull dir, un dels millors de tots els que he llegit, espanyols o no. Resulta increïble que en cap moment res sembla fora de lloc en una història que barreja la immigració marginal, la crítica de les condicions de vida dels qui la pateixen i de l'actitud de les autoritats estatals respecte d'aquesta, la documentació exhaustiva d'esdeveniments històrics i alhora l'elogi més sincer de la imaginació humana i de la creació artística –cartells de la Guerra Civil, llibres, fullets, portades de còmics existents o no i altres imatges de tota mena hi apareixen amb tanta atenció al detall que arriba un punt en què no se sap ben bé què es què... de manera perfectament calculada per l'au-

tor–; i tot això per no esmentar el fet que els noms de Milton Caniff, Jean Cocteau, Pablo Picasso, Jorge Luis Borges, Egon Schiele o Winsor McCay s'integren en un mateix discurs sense que tampoc res sembla incoherent. És una llàstima que, malgrat la indubtable cura que presenta aquesta edició, hi haja en alguns passatges decisius errates tan incomprensibles com «Borjes» o «Winson». El desenllaç també pot semblar una mica precipitat en una primera lectura, però, en realitat, és el més coherent de tots els possibles (o impossibles). I és que resulta d'un talent extraordinari la manera com l'àlbum passa d'escenes impecablement narratives de manera gairebé documental –com les dels conflictes bèl·lics que ja han quedat enrere o les de la vida quotidiana dels immigrants actuals– a pàgines gairebé abstractes –com les més directament relacionades amb la representació artística, almenys en aparença–, i també la manera com acaba lligant-ho tot de manera indissoluble en un conjunt que, a més d'un elogi dels principals creadors del segle xx i també d'una determinada gent corrent que el conformà –i especialment d'una certa actitud que els guiava a tots plegats–, és una mena de gran historiografia personal d'aquest i del que significa amb una elaboració i una estètica pròpia innegables.

□ Felip Tobar